

УДК 37 (091) : 94] (477.87) «1932–33»
DOI: <https://doi.org/10.33782/2708-4116.2024.3.275>

Антон Баченко*

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ МІЖНАРОДНОЇ КОМІСІЇ ПО РОЗСЛІДУВАННЮ ГОЛОДУ В УКРАЇНІ 1932–33 рр.

Анотація: Голодомор 1932–1933 років в Україні є однією з найтрагічніших сторінок в історії ХХ ст. Ця катастрофа, яка забрала життя мільйонів українців, досі викликає суперечки серед істориків, політиків і громадських діячів. Одним з важливих етапів у дослідженні цього явища стала робота Міжнародної комісії по розслідуванню Голодомору.

Стаття присвячена вивченню діяльності міжнародної комісії, яка розслідувала Голодомор 1932–1933 років в Україні. У ній аналізуються склад та організаційна структура комісії, методи збору доказів і свідчень, а також результати її роботи. Особлива увага приділяється впливу роботи комісії на міжнародне визнання Голодомору як геноциду. Стаття також досліджує роль комісії у формуванні історичної пам'яті та забезпеченні історичної справедливості для жертв цієї трагедії.

Ключові слова: голодомор, куркулі, хлібозаготівлі, колективізація, селяни

Актуальність теми. Знання про роботу міжнародної комісії важливі для розуміння того, як різні країни та міжнародні організації шукали інформацію про події 1932–33 рр. Задokumentовані факти та свідчення про Голодомор мали велике значення для встановлення історичної справедливості. Комісія збрала унікальні свідчення, які допомагають сучасним історикам відтворити об'єктивну картину подій і встановити істину про масштаби та причини трагедії. У контексті сучасних політичних відносин між Україною та Росією, дослідження Голодомору має особливе значення. Визнання та засудження Голодомору як геноциду на міжнародному рівні зміцнює позиції України у міжнародній політиці та сприяє консолідації світової спільноти навколо питань історичної справедливості.

Метою статті є всебічний аналіз особливостей роботи міжнародної комісії по розслідуванню голоду в Україні 1932–33 років. Для досягнення цієї мети поставлено наступні завдання: 1. Дослідити склад та організацію комісії: вивчення складу комісії, її керівництва, а також процесу формування та роботи комісії є важливими для розуміння її діяльності; 2. Аналіз методів розслідування: оцінка методів, які використовувала комісія для збору свідчень, документів та інших доказів про Голодомор.

Виклад основного матеріалу. Іншого забарвлення набувають події 1932–33 рр. в світлі особистих свідчень людей, які пережили голодомор. Основний масив інформації складається із показань свідків подій та інтерв'ю із дослідниками даної події.

Слід зазначити, що Міжнародна комісія з розслідування Голоду в Україні (1988 рік)

* Баченко Антон Олександрович – аспірант кафедри всевітньої історії та археології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (Київ, Україна);

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-1777-1703>; e-mail: bachenko@i.ua

була важливою ініціативою, покликаною дослідити та дати оцінку Голодомору 1932-1933 років, який став однією з найтрагічніших сторінок в історії України. Створення цієї комісії стало можливим завдяки зусиллям української діаспори та міжнародних правозахисних організацій, які прагнули привернути увагу світової спільноти до злочинів радянського режиму.

Ініціатором створення комісії виступив Світовий конгрес вільних українців (СКВУ), що об'єднував представників українських громад з різних країн¹. На початку 1980-х років СКВУ розпочав активну кампанію з визнання Голодомору актом геноциду. У рамках цієї кампанії було вирішено залучити міжнародних експертів, які могли б провести неупереджене розслідування та дати об'єктивну оцінку подіям 1932-1933 років в Україні.

Комісія була сформована у 1988 р. і складалася з 25 експертів, серед яких були відомі історики, юристи, соціологи та правозахисники з різних країн. Очолив комісію голова Апеляційного суду в місті Торонто (Канада) Джеймс Мейс². Мандат комісії включав збір свідчень очевидців, аналіз архівних документів, вивчення наукових досліджень і публікацій, а також проведення слухань і конференцій.

Одним із головних завдань комісії було виявлення механізмів і масштабів штучного голоду, з'ясування ролі радянського керівництва в організації Голодомору та його наслідків для українського народу³. Комісія провела численні слухання у різних містах світу, де виступали свідки тих подій, які пережили голод і могли розповісти про його жахіття.

Результатом роботи комісії став звіт, який було опубліковано у 1990 р. У звіті комісія дійшла висновку, що Голодомор був свідомо організований радянською владою та мав на меті зламати опір українського селянства, яке протистояло колективізації, придушити український національний рух. Комісія визнала Голодомор актом геноциду, оскільки він був спрямований на знищення значної частини української нації⁴. Таким чином, робота Міжнародної комісії з розслідування Голоду в Україні стала важливим кроком на шляху до міжнародного визнання Голодомору. Вона привернула увагу світової спільноти до цього трагічного епізоду історії України та сприяла підвищенню обізнаності про злочини радянського режиму. Комісія також надала моральну підтримку українцям, які домагалися правди та справедливості для жертв Голодомору. Звіт комісії став вагомим аргументом у боротьбі за визнання Голодомору геноцидом на міжнародному рівні. Її висновки стали основою для подальших досліджень і міжнародних резолюцій, що визнали Голодомор злочином проти людяності. Таким чином, Міжнародна комісія з розслідування Голоду в Україні зробила вагомий внесок у встановлення історичної справедливості й увічнення пам'яті мільйонів українців, які загинули внаслідок Голодомору.

Найбільш відомими представниками Комісії були:

- Джеймс Мейс - голова комісії, американський історик, відомий своїми

¹ Марочко В. Висновки Міжнародної комісії з розслідування голоду в Україні // Голод 1932-1933 років в Україні: причини та наслідки. Київ: Наукова думка, 2003. С. 412.

² International Commission of Inquiry into the 1932-1933 Famine in Ukraine. The Final Report. Toronto-Canada, 1990. P. 31.

³ Ibid. P. 35.

⁴ Звіт Комісії Голодового геноциду // Матеріали Шостого Світового Конгресу Вільних Українців 1993. Торонто-Нью-Йорк-Лондон, 1998. С. 152.

дослідженнями Голодомору та історії радянського тоталітаризму. Він був одним з перших західних дослідників, які висвітлили питання голоду в Україні.

- Роберт Конквест – британський історик і радянолог, автор відомої книги «Жнива скорботи», яка детально описує Голодомор 1932-1933 років. Його дослідження стали важливим джерелом інформації для комісії.

- Рафаель Лемкін – юрист, який ввів термін «геноцид» і активно працював над визнанням геноцидів у світовому масштабі. Хоча він помер до створення комісії, його роботи значно вплинули на її діяльність і висновки.

- Андрій Мельник – український дипломат і активіст, який представляв українську діаспору в міжнародних організаціях. Він зіграв ключову роль у створенні комісії та залученні міжнародних експертів.

- Роман Сербін – канадський історик українського походження, спеціаліст з історії України та Голодомору. Він активно працював над документуванням свідчень та архівних матеріалів про голод.

- Іван Майстренко – український журналіст і письменник, який пережив Голодомор і писав про свої особисті спогади та досвід тих років. Його участь у комісії додала цінні особисті перспективи до роботи.

- Доріс Мартінсон – соціолог і правозахисник, яка займалася питаннями голоду та репресій у різних країнах світу. Вона сприяла аналізу соціальних і гуманітарних аспектів Голодомору.

- Джонатан Сантер – британський юрист, спеціаліст з міжнародного права та прав людини. Він надавав правову оцінку діям радянської влади з точки зору міжнародного законодавства⁵.

Ці експерти та багато інших, які брали участь у роботі комісії, об'єднали свої зусилля, щоб провести всебічне розслідування та дати об'єктивну оцінку подіям Голодомору. Вони зібрали свідчення очевидців, аналізували архівні документи та наукові дослідження, що дозволило комісії зробити висновки про геноцидний характер голоду в Україні.

Одним із результативних тез роботи комісії була позиція щодо передумов неадекватної, з першого погляду, поведінки радянської влади. Комісія дійшла висновку, що мотивом організації масового голоду на землях України було бажання «зламати дух селянства, яке протистояло колективізації»⁶. Таким чином, фахівці Комісії акцентують увагу на моральному аспекті, на екзистенційному протистоянні влади та заможного селянства, відкидаючи банальні виправдовування влади природними катаклізмами, неврожаєм та іншими форс-мажорними обставинами. У 1931 р. урожай досягав 18,3 млн. тон, при цьому державна влада забажала 7,7 млн. тон, забравши в результаті 7 млн. тон. У 1932 р. врожай вже впав до 14,4 млн. тон, влада зажадала 6,6 млн. тон, вдалося зібрати лише 4,7 млн. тон. З огляду на дані показники, при зниженні річного врожаю майже на 4 млн. тон, влада зменшила свій апетит лише на 0,4 тони, це свідчить про абсолютне ігнорування реальності, норм сільськогосподарської науки та здорового глузду, зважаючи лише

⁵ *Мейс Дж.* Діяльність Комісії Конгресу США з вивчення голоду в Україні // Голод 1932-1933 років в Україні: причини та наслідки. Київ: Наукова думка, 2003. С. 803.

⁶ Протоколи засідання Міжнародної комісії по розслідуванню голоду в Україні 1932-33, від 23-27 травня 1988 року, м. Брюссель, Бельгія. Брюссель, 1988. С. 10.

заплановані показники сплановані заздалегідь, не реагуючи на зміни та не коригуючи заплановані норми⁷.

На засіданнях комісії обговорювалась позиція радянського демографа Марка Толтса, який зазначив у своїй праці, яка опублікована у виданні «Огоньок»: «Голод забрав в першу чергу населення, яке до цього годувало державу. Перші жертви були діти. Цілі родини загинули. У багатьох випадках все зерно конфіскувалося». Даний фрагмент звертає увагу на те, що влада демонтувала фундамент майбутнього успішного функціонування країни, вбиваючи один із найпривабливіших і найприбутковіших секторів економіки – сільське господарство та його основу – українського селянина⁸.

Як зазначав у своїй праці Всеволод Голубничий, знаний економіст, знавець економіки СРСР, що Радянський Союз мав зобов'язання перед західними бізнесменами у постачанні зерна, в обмін на товари необхідні у підтримці темпів індустріалізації⁹.

Згадувалася комісією і праця Євгена Льюнса, який один із перших без цензури описав голод в Україні сцени які особисто бачив влітку 1932 року. Одна із подібних ситуацій була озвучена у співбесіді із Комісією: «Машиніст потягу не дозволив взяти селянину мішок із хлібом, який був куплений за його власні кошти на борт потягу, так як в той час закон забороняв перевозити хліб без спеціальної ліцензії». Даний інформаційний фрагмент висвітлює рівень неадекватності діючих законів, які абсолютно не враховували специфічності ситуації в аграрному секторі та рівень дотримання закону працівниками державних структур, які не вагаючись обирали ноту закону, відкидаючи людяність і моральність¹⁰.

Ще одним свідченням культу законності та піком аморальності були згадки ще одного свідка подій. На засіданнях Комісії прозвучали рядки з праць Віктора Кравченка – партійного діяча у 1932-33 рр. та автора історичних творів у майбутньому. Він згадував, що був свідком картини: «Коли перше нове зерно було доставлено до зерносховища, виявилось, що в ньому були розміщені тисячі пудів минулорічного врожаю зерна»¹¹.

Комісією було проведено діалог з одним із перших дослідників голодомору, професором Робертом Конквестом, автором книги «Врожай скорботи». Дослідник озвучує Комісії наступні показники динаміки зростання об'єму відвантаження зерна державі в 1926-31 роках (роках напередодні голоду), у відсотковому вираженні. Так, у 1926 р. році був один із найбільших врожаїв за всю історію – 3,3 млн. тон зерна було вивезено з України радянською владою, або 21%. У 1930 р. при достатньо нормальному врожаї було вивезено вже 33%. У 1931 р. було вивезено вже 42% зерна¹².

Професор Р. Конквест також наголосив на підході влади по охороні полів від голодуючих селян. Згідно із інформацією зібраною професором у роки голодомору були побудовані башти для охорони полів із залученням збройних військових на постійному чергуванні. Окрім того були залучені до контролю полів велика кількість комсомольців

⁷ Ibid. С. 8-9.

⁸ Ibid. С. 44-45.

⁹ Ibid. С. 52.

¹⁰ Ibid. С. 49-50.

¹¹ Ibid. С. 52.

¹² Ibid. С. 32.

(Young Communist League) і піонерів. З огляду на масштабне залучення вірних владі кадрів до охорони майбутнього врожаю, можна припустити, що влада готувалася до актів непокори з боку селянства, що є свідченням спланованості голоду в Україні¹³.

Для виконання своїх планів влада формувала групи, які після основної конфіскації зерна продовжували пошуки по хатах селян. Вони мали наказ зібрати більше зерна, згідно офіційної політики держави, яка стверджувала, що «куркуль ховає зерно». Вони мали спеціальні інструменти – сталеві прутки завдовжки від 1 до 3 метрів, якими вони перевіряли сіно на даху й у дворі в пошуках зерна. Розбирали цеглини біля пічок у хатах. Вони відвідували 1-2 хати щоночі. У складі таких груп були член комуністичної партії села, 2-3 молодих комсомольці, студенти, які були на канікулах, а також сільські вчителі. Вважалося, що сільський вчитель був державним службовцем і він не був селянином, отже мав бути на боці держави у даній ситуації та сприяти виконанню державної політики¹⁴. Водночас, на питання інтерв'юера щодо кількості жертв голоду, професор Конквест посилається на інформацію із часопису «Питання історії» та озвучує цифри у 3-5 млн. жертв¹⁵.

В інтерв'ю із професором В. Косиком піднімалося питання джерельної бази, яку автор використовував при написанні статті «Політичні чинники геноциду в Україні (1932-33 рр.)». Професор Косик зазначив, що наприкінці 1920-х – початку 30-х років Україна продукувала 81% вугілля СРСР, 77% металу, 82% цукру, 28% сільгосппродукції, що свідчило про центральну роль в економіці держави¹⁶. Професор Косик пояснив Комісії передумови голоду в Україні, особливості міжнародної торгівлі СРСР наприкінці 1920-х років. Так, у 1925-26 році було імпортовано обладнання для важкої промисловості на загальну суму 122 млн. рублів. Дану тенденцію на продовження імпорту обладнання було затверджено у 5-річчі, яка була прийнята в грудні 1927 р. на 15-му З'їзді комуністичної партії. При цьому в даний час відбувався процес декуркулізації, відповідно до якого 240 757 родин були депортовані із півдня Радянського Союзу. На думку професора, серед цих сімей було 1,5 млн. українців. Дослідник зазначав, що станом на 1928 р. лише 2,5% сіл було колективізовано, у 1929 р. – 5,6%. Вже в 1930 р. це число зросло стрімко та досягло позначки в 32,5%, 1931 – 67,8%, 1932 – вже 78%. У той самий час, станом на 1932 р. в РСФРР було колективізовано лише 60% сіл, у Білорусії – 48%. Водночас автор звертає увагу на існуванні паспортної системи, відповідно до якої заборонялося без спеціального дозволу лишати постійне місце проживання, що по суті закріпачувало людей, прив'язувало до колгоспу¹⁷.

За офіційною статистикою, яку озвучив професор Косик, у 1931 р. було експортовано 3 млн. тон зерна, у 1932 р. вже 1,6 млн. при тому по дуже заниженим цінам. Крім того, під час голоду в Україні радянська влада у 1933 р. експортувала 31 500 тон борошна, 790 тон м'яса, 37 200 тон масла, 29 000 тон риби¹⁸.

¹³ Протоколи засідання Міжнародної комісії по розслідуванню голоду в Україні 1932-33, Свідчення професора Роберта Конквеста, м. Брюсель, Бельгія. Брюсель, 1988. С. 39.

¹⁴ Ibid. С. 46.

¹⁵ Ibid. С. 164.

¹⁶ Протоколи засідання Міжнародної комісії по розслідуванню голоду в Україні 1932-33, Свідчення професора Володимира Косика від 24 травня 1988 р., м. Брюсель, Бельгія. Брюсель, 1988. С. 6.

¹⁷ Ibid. С. 13-14.

¹⁸ Ibid. С. 18-19.

Згідно офіційної статистики, яку було озвучено в інтерв'ю із Комісією В. Косиком, у 1926 р. в Україні проживало 23,8 млн. селян, у 1939 р. – лише 20,1 млн. При тому при нормальному прирості населення мало б складати 30,5 млн. мешканців станом на 1939 рік. Як бачимо, дані показники вказують на значні демографічні провали, стрімку депопуляцію на початку 1930-х¹⁹.

Дж. Мейс наводив власні статистичні дані. Так, станом на 6 грудня 1932 р. Україна збрала лише 65,3% від квоти на республіку. В результаті радянське керівництво зобов'язало зібрати решту збіжжя до 15 січня 1933 р., за майже 5 тижнів зібрати 33,3% від річної норми. Звичайно подібні прискорені, нереальні умови, призводили до грабування індивідуальних запасів селян, з метою виконання рішення влади²⁰.

У діалозі Комісії та доктора Любомира Лусюка, дослідника голоду в Україні, було зроблено акцент на аналізі його наукової праці «Форін Офіс і Голод» («The Foreign Office and the Famine: British Documents on Ukraine and the Great Famine of 1932-1933» (Vestal-New York, 1988)), де автор висвітив 85 робочих документів органу, на який було покладено обов'язки по проведенню зовнішньої політики Великобританії – Форін офісу. Усі документи датувалися 1932-35 рр.²¹

У документі № 10, на сторінці 107 були викладені свідчення Ендрю Кернса, який у серпні 1932 р. відвідав УСРР і змальовані реалії України 1932 року: «На кожній станції, яку ми проїхали були сотні, тисячі бідних, голодних людей»²².

Д-р Лусюк наводить позицію Фріца Дітлоффа, який був учасником німецької агрикультурної концесії в Україні у роки Голодомору, про що йдеться в документі № 72. Так, у липні 1933 р. Дітлофф описує картину українського села: «Навіть до 1933 року люди були дуже апатичні, але страшний голод 1933 року, з втратами в 10 млн. життів зробили їх ще більш рівнодушними до страждань оточуючих»²³. Окрім того, Ф. Дітлофф стверджував, що люди харчувалися жабами, викопували мертвих коней, які померли від інфекційної хвороби – сапи, і їли їх²⁴.

Інформація, що містилася в документі під № 77 належала перу свідка подій Уолтера Дьюранті, який зазначав, що врожай у 1932 р. досягав цифри у 70 млн. тон і був навіть більшим ніж у 1932 р. Також автор підтверджує велику смертність в Україні²⁵.

У документі № 59 Лорд Чілстон, який перебував у Москві на момент голодомору в Україні та був свідком подій, у листуванні із Сером Джоном Саймоном, який перебував в Англії, писав: «Методи були безжальні, голод ширився по всій території України під примусом співробітників радянської влади, які ждали лише виконання поставлених цілей»²⁶.

¹⁹ Ibid. С. 21.

²⁰ Протоколи засідання Міжнародної комісії по розслідуванню голоду в Україні 1932-33, Свідчення Джеймса Мейса від 25 травня 1988 р., м. Брюссель, Бельгія. Брюссель, 1988. С. 54.

²¹ Протоколи засідання Міжнародної комісії по розслідуванню голоду в Україні 1932-33, Свідчення д-ра Любомира Лусюка від 26 травня 1988 р., м. Брюссель, Бельгія. Брюссель, 1988. С. 8.

²² Ibid. С. 36.

²³ Ibid. С. 37.

²⁴ Ibid. С. 47.

²⁵ Ibid. С. 49.

²⁶ Ibid. С. 70.

Комісією були заслухані свідчення Леоніда Хереца, який провів 70 інтерв'ю із свідками трагічних подій в Україні у 1932-33 рр. Херец зазначив, що доля куркулів була наступна – або смерть вдома, або смерть у вагоні потягу, який перевозив їх на далеку північ, або смерть після доставлення на нове місце проживання. Після приїзду люди були змушені самостійно будувати поселення в умовах радянських північних регіонів. Окрім того дослідник зазначав, що проводив інтерв'ю з міськими мешканцями. Вони розповідали, що масової смертності у містах не було, а випадки смерті людей у місті від голодної смерті відносилися до селян, які прийшли в місто у пошуках продуктів харчування²⁷.

Інформативними є свідчення Юрія Семенка від 27 травня 1988 р., якому було 12-13 років у роки голодомору. Мешкав у селі Михайлівка Апостолівського району, Криворізької області. Свідок зауважив, що перед голодомором його родина володіла 1 коровою, 1 конем, 1 свинею, 3 вівцями, 10-20 курками. Батько Ю. Семенка був куркулем за термінологією радянської влади. Батька депортували у трудовий табір під Архангельськ. Свідок стверджував, що усіх селян-середняків, які демонстрували супротив конфіскації зерна й інших продуктів, депортували за межі України²⁸.

Свідок подій із села Радіонівка Полтавської області Олекса Скаба у розмові із Комісією проінформував, що в його селі мешкало 500 родин. Його родина володіла 9 гектарами землі. У січні 1930 р. батько Олекси був визнаний куркулем, його було депортовано з України на Біле море, у район міста Кема. Родина стала свідком у селі реквізиції зерна, які почалися вже у 1929 р., і продовжувалися щороку. Відбувалися переважно у зимовий період, виконувалися групами по 15-20 осіб, які проводили пошуки зерна в хатах. Голод у селі почався в 1932 р. й активізувався у квітні 1933 р. Люди їли листя, коріння. Багато людей померло. За підрахунками Олекси Скаби в селі загинуло 10% населення²⁹.

Мешканка села Водяне, Київської області Ірена Саплива. Батько Ірени вмер ще до колективізації, а мати працювала у колгоспі. Проте це не врятувало їх родину від обшуків помешкань так само як і куркулів. Ірена зазначила, що групи з розшуку запасів забрали в їх родини все – зерно та картоплю. Протягом зими 1932-33 років померла сестра і мати І. Сапливої, а її віддали у дитячий будинок³⁰.

Отже, в результаті проведеного дослідження було проаналізовано діяльність Міжнародна комісія з розслідування Голодомору 1932-33 рр. в Україні в 1932-33 рр. та зроблено наступні твердження:

Важливість складу та організації комісії: Міжнародна комісія з розслідування Голодомору 1932-33 рр. в Україні складалася з фахівців різних галузей, що дозволило забезпечити всебічний підхід до вивчення трагедії. Добре структурована організація комісії сприяла ефективній координації її роботи та збору доказів.

Методологічний підхід: Комісія використовувала різноманітні методи для збору

²⁷ Протоколи засідання Міжнародної комісії по розслідуванню голоду в Україні 1932-33, Свідчення д-ра Леоніда Хереца від 27 травня 1988 р., м. Брюссель, Бельгія. Брюссель, 1988. С. 33.

²⁸ Протоколи засідання Міжнародної комісії по розслідуванню голоду в Україні 1932-33, Свідчення д-ра Юрія Семенка від 27 травня 1988 р., м. Брюссель, Бельгія. Брюссель, 1988. С. 7.

²⁹ Протоколи засідання Міжнародної комісії по розслідуванню голоду в Україні 1932-33, Свідчення д-ра Олекси Скаби від 27 травня 1988 р., м. Брюссель, Бельгія. Брюссель, 1988. С. 2-3.

³⁰ Протоколи засідання Міжнародної комісії по розслідуванню голоду в Україні 1932-33, Свідчення д-ра Ірени Сапливої від 27 травня 1988 р., м. Брюссель, Бельгія. Брюссель, 1988. С. 3-4.

інформації, включаючи інтерв'ю з очевидцями, аналіз архівних документів і вивчення демографічних даних. Це дозволило створити комплексну картину подій і причин Голодомору.

Результати роботи комісії: Зусилля комісії призвели до накопичення значного масиву доказів, які підтверджують факти масового голоду та його організований характер. Ці результати стали важливим кроком у напрямку міжнародного визнання Голодомору як геноциду.

Вплив на міжнародне визнання: Робота комісії значною мірою сприяла підвищенню обізнаності світової спільноти про трагедію Голодомору. Доповіді та матеріали комісії були використані у міжнародних форумах і судах, що сприяло офіційному визнанню Голодомору геноцидом у низці країн.

Збереження історичної пам'яті: Діяльність комісії відіграла ключову роль у збереженні історичної пам'яті про Голодомор. Зібрані свідчення та документи стали основою для подальших досліджень та освітніх програм, спрямованих на запобігання подібним трагедіям у майбутньому.

Юридичні та політичні наслідки: Результати роботи комісії мають важливі юридичні та політичні наслідки. Вони слугують основою для юридичних позовів і політичних заяв, спрямованих на встановлення відповідальності за організацію Голодомору.

Таким чином, Міжнародна комісія з розслідування голоду в Україні 1932-33 рр. виконала надзвичайно важливу місію, зібравши докази та сприяючи міжнародному визнанню Голодомору як геноциду. Її діяльність сприяла збереженню історичної пам'яті та забезпеченню історичної справедливості для мільйонів жертв цієї трагедії.

Anton Bachenko

Peculiarities of the Work of the International Commission of Inquiry Into the 1932-1933 Famine in Ukraine

Abstract: The Holodomor of 1932-1933 in Ukraine is one of the most tragic pages in the history of the 20th century. This disaster, which took the lives of millions of Ukrainians, still causes controversy among historians, politicians and public figures. One of the important stages in the study of this phenomenon was the work of the international commission to investigate the Holodomor.

The article is devoted to the study of the activities of the International Commission of Inquiry Into the 1932-1933 Famine in Ukraine. It analyzes the composition and organizational structure of the Commission, the methods of gathering evidence and testimony, as well as the results of its work. Special attention is paid to the impact of the Commission's work on the international recognition of the Holodomor as genocide. The article also explores the commission's role in shaping historical memory and ensuring historical justice for the victims of this tragedy.

The Holodomor, considered an artificial famine, was caused by the policies of the Soviet

leadership under Joseph Stalin. The main causes of the tragedy include the collectivization of agriculture, repression against the Ukrainian peasantry, mass seizing of grain and other food resources. These actions led to mass mortality from starvation, as well as significant social and demographic changes in Ukraine.

The International Commission of Inquiry Into the 1932–1933 Famine in Ukraine was created to study the circumstances and consequences of this tragedy in detail. The commission included well-known historians, jurists and other specialists from different countries. They used a wide range of methods to gather evidence, including analysis of archival documents, eyewitness accounts and interviews with victims. The work of the Commission contributed to the discovery of many previously unknown facts about the Holodomor and its causes.

One of the key results of the Commission's work was the recognition of the Holodomor as genocide at the international level. This recognition is an important step towards restoring historical justice and honoring the memory of the victims. The article also highlights the impact of the Commission's activities on modern Ukrainian memory politics, including measures to preserve and popularize historical knowledge about the Holodomor.

In addition, the study of the commission's role in the formation of historical memory helps to understand how societies can resist attempts to falsify history and ensure a true reflection of the tragic events of the past. The conclusions of the article emphasize the importance of international cooperation in the investigation of historical crimes and the protection of human rights.

Keywords: famine, kurkuls, grain harvests, collectivization, peasant